

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 393
שבט תשפ"ד

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

אבל בדבר זה כבר כתב החזו"א שלא שייך להגדיר אותו מעל החלק התחתון, כיון שצורת העמוד קובעת שהחוט מהצד, אחרי שהחלק התחתון ממשיך בקו ישר עד למעלה, [כצורת קונוס]. הרי המקום הזה של החוט הוא הצד של העמוד. ואינו דומה לעמוד הירוק הנ"ל ששם יש בליטה לחלק התחתון, ואז ההגדרה היא שהחוט נמצא מעל הצד העליון של ההתרחבות, משא"כ כשהתרחבות אינה בולטת אלא ממשיכה באלכסון מועט ואחיד, אינו נחשב מעל העמוד כלל. אמנם י"א שבדברי האבני נזר (סי' רצ"ז) מבואר שהתיר גם בדין זה, אבל למעשה הוראת הרבנים שאין להתיר דבר כזה כלל, גם בעירוב עירוני.

עמוד חטבל מונני כדורים החוט בצד הער

ובאמת יש להוסיף, שלמדנו מהמומחים הגדולים ומהנסיון שיש מקרים שהעמוד אינו מתרחב. ובדקנו גם כאן, וכך היה. תשאלו איך זה יכול להיות, הרי העמוד הוא שני ברזלים שנוטים אחד לשני, וא"כ בודאי יש התרחבות למטה. התשובה היא שהעמודים לא לגמרי ישרים, ובמקום שכל ברזל נוטה לאמצע 5 ס"מ, העמוד הזה יכול לנטות קצת לכיוון אחד בצורה שהברזל הראשון נוטה 10 ס"מ, והברזל השני ישר. ואז אם החוט בצד הראשון יתכן שיש תחתיו התרחבות [שאעפ"כ אין להתיר אותה כאמור לעיל]. אבל אם החוט בצד השני, אין בכלל התרחבות, ואין שום צד להתיר את העירוב כך. הצמדנו לעמוד פלס, ונוכחנו לראות שבאמת כך הוא, העמוד השמאלי ישר, והחוט שקשור אליו הוא מהצד לכל השיטות.

האם אפשר שישני חוטי חשמל ייחשבו צוה"פ ארוכה

לאחר שהבנו שיש בעיה, הראה האחראי על חתיכת קרמיקה הזרוקה ליד העמוד, שהיא היתה פעם הלחי: מדדנו אותה ואורכה רק 60 ס"מ, כלומר שאין בה גובה י' טפחים, וגם אם יחזירו אותה למקום אינה כשרה.

דיון בכשרות חוטי החשמל ומקום הלחיים

אך הבודק אמר שאפשר להגביה אותה עשרים ס"מ ויהיה לבד לקרקע. אך עדיין זה יהיה רק שיעור רח"נ מצומצם, ועוד יש לציין, שקשה לדייק כ"כ את הגובה של הלחי, ואין לעשות לחי מצומצם, כי כל תזוזה של חמשה ס"מ או פחות יכולה לפסול אותו. ולא יתכן לסמוך את כשרות שמירת השבת על כזה דבר רעוע בפרט שמדובר בקרמיקה שאין אפשרות לחבר אותה לעמוד ברזל במדויק כ"כ בלי שתישר. למסקנה הוחלט שצריך להביא לחי אחר גדול וברור.

המשכנו משם לעמוד הבא, ולא היו בו לחיים. ראינו שאין ידיעה מה קרה, והמצאנו לו שאולי התכוונו שהחוט חשמל ממשיך את צורת הפתח הלאה עד לעמוד הבא, ואז מספיק שיהיה לחי בעמוד הבא. הבודק שמח שהבנו כביכול מה העירוב, אבל בהתבוננות בחוטים ראינו שהכבל של השמל אינו ממשיך דרך העמוד, אלא הוא נפסק לפני העמוד ומחובר לזרוע מברזל, ואחרי העמוד מתחיל כבל חשמל אחר, וא"כ לא ניתן להגדיר את שניהם כמשקוף אחד ארוך. ראינו את הדברים לרב העיר שהיה עימנו, והוא צידד כדברינו שאי אפשר להחשיב את שני החוטים כמשקוף אחד, ואי אפשר לומר שהברזל ממשיך את המשקוף. ולפ"ז צריך להעמיד גם כאן שני לחיים.

בעמוד הבא כבר היה סוף של הכבלים בצד הזה, שממנו פונים לכיוון אחר, וגם בו לא היו לחיים. וכאן האחראי אמר שהיו פעם לחיים אלא שהתושבים לוקחים אותם. לכן כעת זה רק חוטים בלי לחיים, עד שימצאו פתרון לכך. נעמדנו לחשוב ולחפש פתרון, הצענו הצעות אך לא מצאנו הצעה שתהיה קלה לביצוע, ובינתיים המשכנו הלאה.

בדיקת עירוב של עיר עם הרבה הפתעות

בשבוע האחרון נתבקשנו לבדוק עירוב של אחת הערים באזור חיפה. בעיר זו הבודק הוא חרדי ומסור, ובנו לומד בישיבה בבני ברק, חבריו בישיבה שלמדו בשיעורי העירובין אמרו לו שיזמין את מוקד העירוב לבדוק את העירוב שבעיר מגוריו, כי הם למדו מהשיעורים ומהעלונים שצריך הרבה שימת לב לפרטים, וזה חסר בהרבה מקומות. הבן דיבר עם אביו וקראו לנו לעבור על העירוב. נפגשנו ויצאנו לשטח.

בתחילת הסיור ראינו צד אחד של העירוב שנסמך על גדר של פסי הרכבת, וזה היה טוב מאוד. כשהתחיל הצד השני של העיר, היו עמודי תאורה ירוקים, וחוטי העירוב היו קשורים לאורך הרחוב מעמוד לעמוד, בצורה שהחוט מונח על המתקן של הדגלים. פתרון זה הוא קל לקשירת החוט, כי לא צריך לטפס לגובה העמוד, אלא מניחים את החוט בשקע שנוצר בין המקל לעמוד, והוא משתלשל למטה וקושרים למטה.

אלא שבצורה כזו החוט נמצא מהצד של העמוד, והרי צורת הפתח שהחוט מהצד של העמוד פסולה (שו"ע סי' ש"ב סי"א). אבל כיון שבעמודים אלו יש למטה התרחבות גדולה, שכביכול העמוד העליון מונח בתוך עמוד יותר רחב, אפשר להגדיר את העמוד התחתון לבד כעמוד [כעין לחין], וכלפיו החוט נמצא מעל ראשו, ורואים אותו כאילו עולה עד החוט, כמ"ש בשו"ע וכמו שעושים חבית ולחיים לפני העמודים. לכן עמודים אלו היו כשרים. אלא שצריך שימת לב גדולה שהעמוד לא מתעקם אפילו מעט, כי אם הוא נוטה רק 4 ס"מ, יוצא החוט שבגובה הדגלים אינו מכונן מעל החלק התחתון הרחב, ואם החוט אינו מעל הלחי אפילו במשהו קטן פסול (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק ק"ז).

איך אפשר לגזום עצים המפריעים לחוטי העירוב

אבל כבר בהתחלה התעוררה בעיה בחוטים, כיון שהיו כמה עצים שגדלו בסביבתם, והענפים היזו את החוט בצורה ניכרת מאוד. בדין זה נוקטים להלכה שאם החוט אינו הולך בקו ישר אינו כשר מעיקר הדין, ואף לשיטות המקילות בחוט מתנדנד ברוח גם כשיוצא מבין העמודים, מ"מ אם ניכר שינוי זווית בחוט, בפרט שזה לא רק ברוח אלא כל הזמן, אין להכשירו כלל. הערנו את תשומת לב של רב העיר שהגיע איתנו לסיור, ולאחר שהבודק הסכים עם הבעיה, הוא טען שאין לה פתרון, כי פה זה לא בני ברק שאתה חותך מה שאתה רוצה. אמרנו לו בכל זאת זה מה שצריך, ואם נתן את העבודה לאיש עירובין הוא יסתדר בעז"ה.

עמודי תאורה ירוקים והתרחבות כשרה, והענפים באמצע

[ובכאמור המוסגר יש לציין שזה באמת קושי לעוסקים במלאכת העירובים, שכיום זה לא חוקי לגזום חלק מהעצים, יש עצים מוגנים, ויש קנסות על דברים כאלו. אך בכל זאת האחראים מוצאים פתרונות בס"ד, בעצים שבשטח ציבורי ואינם פרטיים שאין בהם איסור גזל, עושים מה שצריך מתוך הבנה לסביבה, בשקט ובמהירות, תוך דקות ספורות, ולוקחים את הגזם שלא יישאר באותו מקום. והכל מתוך מסירות למען המצוה, ובתפילה לה' שלא יארע שום תביעה או נזק. ובמסגרת זו נדע יותר להעריך את התמסרותם של האחראים הטובים, שאדם מן השורה לא היה מוכן להסתכן בדברים כאלו. ואשרי האחראים שפועלים במסירות למען הציבור ולהציל מחילול שבת].

מתי חוט שקשור לעמוד חשמל המתרחב למטה כשר, ומתי לא

בהמשך הבדיקה כשהסתיימו העמודים מהסוג הנ"ל, החוט עבר לעמוד חשמל, מהסוג שיש לו שני עמודי ברזל עם קוים אלכסוניים באמצע. במקרה זה החוט היה קשור מהצד של העמוד, ולא היה לחי מתחתיו. האחראי רצה לומר שגם כאן העמוד מתרחב, כי שני עמודי הברזל נוטים קצת אחד אל השני, וא"כ החוט שבצד נמצא מעל החלק התחתון של העמוד.

חוטי העירוב בדגלים והעמוד אינו מתרחב תחתיהם

הגענו לצד חדש של העיר, עם תקווה שעכשיו יהיה טוב. בצד הזה יש רוב גדרות של גדר הנמצאת על אי תנועה שבכביש המהיר לכל אורך העיר, ובצמתים עשו צורות הפתח. במקומות אלו היתה צורה אחידה של יותר מעשרה צמתים, שקשרו את החוטים לעמודי תאורה גבוהים, ומקום הנחת החוט הוא שוב בטבעת של הדגלים, שכאמור זה מהצד של העמוד, אלא שבעמודים האלה לא היתה התרחבות כמו בעמודים הירוקים. זאת אומרת שהם אינם כשרים לגמרי. [גם

השיטה שמתחשבת בהתרחבות באלכסון, לא הועילה כאן, כי העמודים היו כמעט ישרים, והחוטים שבטבעת הדגלים אינם צמודים ממש לעמוד.]

חיבור בין עמודי העירוב לגדר עם חוט ולחי אחד

כמו כן בחיבור בין עמודי התאורה ששימשו את העירוב, לגדר הארוכה שממשיכה את המחיצות, היה רווח של חצי מטר, שהוא פירצה שיכולה לפסול את העירוב. [ובמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) הביא שיש שיטות שאומרים עומד מרובה מצורת הפתח, כאילו היא מחיצה ממש שסוגרת את הפירצה. אלא שפסק להחמיר כשיטות שאין להתיר פירצה סמוך לצוה"פ רק בשעת הדחק. אבל כאן גם לשיטה שמתירה יש בעיה, כיון שהקו של הצוה"פ אינו מול הגדר, ואם נמשיך את הצוה"פ בקו ישר היא לא תפגוש הגדר, וא"כ זה פירצה בקרן זווית שגם בגדר ממש היא פוסלת (סי' שס"א ס"ב), וכל שכן בצורת הפתח].

כדי לתקן את הפירצה הזו, הם עשו משהו מוזר מאוד. בכל עמודים אלו היה לחי על הגדר הסמוכה, ומעליו מחובר בגובה נמוך חוט ברזל עטוף בצינור, שהוא מגיע עד צידי העמוד התאורה, ובצד של עמוד התאורה אין לחי. האחראי אמר שגם הוא לא מבין את מה שעשו, כי אם רוצים שיהיה צורת הפתח קטנה ביניהם, היה צריך עוד לחי בצד של העמוד, כיון שהחוט קשור לצד, [ובגובה זה אין התרחבות בעמוד תחת החוט]. אבל הוא אמר שהם הביאו פעם רב של עירובין, וכך הוא אמר להם לעשות. הדבר היה פלא, איך רב של עירובין מכשיר דבר כזה. לאחר מכן התברר שבאמת הוא אמר שצריך עוד לחי, אבל כיון שאי אפשר לחבר לחיים לעמודי התאורה כדי לא לסגור את הפתח של נקודת החשמל בתחתית העמוד, לכן עשו רק את החוטים בלי הלחיים...

האחראי שהבחין כעת בבעיה, אמר שהוא לא עשה את העירוב, אלא רק מתחזק את החוטים שהיו, אבל אין לו מושג למה לפניו עשו בצורה כזו שאינה כשרה. הדבר היה כואב ומצער, אבל לא היה ברירה אחרת. לא היה סיבה למצוא היתר לדבר כזה. בלית ברירה הודיעו בעיר בשם הרב שאין עירוב לשבת עקב תקלה. ואנו בתפילה שיימצא פתרון ברמה טובה, עם עמודי עירוב תיקניים, ולא ישובו לעשות אילתורים, שהסיכוי הגדול הוא שגם בהמשך לא יהיה עירוב כשר, רח"ל.

מדוע בעלונים לא כתוב את שמות המקומות לתועלת

בהזדמנות זו נעמוד על שאלה שרבים שואלים על הגליונות שמביאים סקירה על עשרות ומאות עירובים ברחבי הארץ, מדוע לא מופיע בהם שם המקום, הרי לכאורה יהיה מזה הרבה תועלת לציבור שידעו היכן לא לטלטל. או במקומות טובים ידעו היכן אפשר לטלטל. ושתי תשובות בדבר. א. בשביל המקום, שאע"פ שכעת הוא לא כשר, אנו מקוים שיבוא יום ויתקנו אותו כראוי, וצריך שלא יישאר עליו לעז לאחר שיתקנו את העירוב. ויש אנשים שזוכרים את התקלות ומשתמשים בהם לרעה. כמו כן כעת בשלב שעדיין לא תיקנו, יש שיכולים להפריע ח"ו בדברים אלו. וגם כשבבדיקה מגלים שהעירוב כשר או אפילו מהודר, ג"כ יש בכל עיר אנשים עם אינטרסים שונים, וכשישמעו דבר יכולים להשתמש בו לצורכם ולהזיק, והדברים פשוטים.

ב. בשביל התועלת של הציבור, יתכן שדוקא בגלל שלא יודעים את שם המקום, עלינו לדעת שיצא ללמד על הכלל כולו. בכל מקום שהולכים צריך לברר על הכשרות, ולא רק במקומות ששמענו שהיתה בהם תקלה. וזה דבר פשוט שכל נושאי הכשרות צריכים אישור וחומתם מרב שאנו מכירים שאפשר לסמוך על הכשר שתחת פיקוחו, ולא שייך לסמוך על אמירה של תושב בעיר בעל פה, או ידעה שיש אחראי, בפרט שגם כאשר הרב עושה שיהיה עירוב לפעמים הוא עצמו אומר שאינו בכשרות טובה עקב המגבלות השונות.

סיורים ושיעורים נוספים ברחבי הארץ

בשבוע זה המשכנו עם הסיורים בעירובים ללומדי השיעורים, השבוע התקיים הסיור בירושלים, בהשתתפות עשרות אברכים, ועברנו על היקף של אחת השכונות, למדנו והחכמנו מכל הפתרונות שעשו, ומה שתיקנו. כמו כן היה מקום שהעובד עשה תיקון והוא לא היה טוב, ואחריו הוסיפו תיקון חוזר עם קרש כדי להשלים את החסר. הדברים האלו לימדו אותנו, שגם בעירוב טוב יש צורך בהרבה השקעה, ולא תמיד התיקון נעשה כהלכה. לפעמים צריך אח"כ לחזור ולתקן שוב, וכן להוסיף בשלבים הבאים בהידור של העירוב. ולא יוצאים ידי חובה בפעם אחת לתמיד, אלא יש להמשיך ולהוסיף, ולציבור היקר להבין שנדרש ג"כ להוסיף ולתמוך בעוסקים תמיד.

שיעורים נוספים התקיימו ברחבי הארץ, אחד מהם בעיר אשדוד, לכיתה מתלמוד תורה ויזניץ, לרגל סיום לימוד משניות עירובין בכיתה, נערך שיעור מותאם עם הדגמה על העירובים הנעשים בזמנינו. הילדים השתתפו בשיעור במענה לשאלות רבות, ורכשו ידע מיוחד בהלכה למעשה. אנו ממליצים על כך לתתי"ם שמעונינים לעשות אתגר לימודי לילדים, בלימוד שיש בו גם סיפוק וחיבור אל הקיום למעשה. ניתן ג"כ לערוך סיור בעירוב הסמוך לת"ת במסגרת כיתתית, כפי שנעשה במקומות רבים. לפניית בנושא זה, נא לפנות למוקד הראשי 0548483320 שלוחה 6.

פתחי שימאי בלחי שהתקלף, ובלחי שהיברו לפנינו צינורות

בסמוך לשכונה שנעשה הסיור הנ"ל, התעוררה שאלה הלכתית בעירוב של אברך שגר ברחוב הסמוך, ורצה להרחיב את העירוב של השכונה עד ביתו. אך לא היה לו את התמיכה והאמצעים להשקיע כפי שמשקיעים היום בעירובים הטובים, הנעשים עם עמודי ברזל תקינים ולחיים מברזל מגלוון (כסוף וחלק), אלא הוא עשה באמצעות קשירת חוטים לדברים קיימים, למרססת של שכן, ולשער של מתחם אחר, והעמיד קרשים שיהיו לחיים. באחד מהקרשים שהיה עשוי מחתיכת דופן של ארון, עץ סנדיץ מצופה פורמיקה, עברו חודשים והגיע גשם ושמם ופוררו את השכבות, הפורמיקה פלה מרוב ונשאר חלק קטן, וגם השכבות האחרות נחסרו. כעת שואל האברך האם דבר כזה נחשב "פתחי שימאי" שיש שיטות שאינו כשר לחחי של צורת הפתח. מצאנו בשער הציון (סי' שס"ג ס"ק י"ט)

שהביא בשם הפמ"ג לגבי עץ שיש בו חיפופין [בלטיות קטנות] נחשב פתחי שימאי, אך יש להסתפק אם דבר כזה נקרא חיפופין. ואולי יש לומר שאמנם במשמעות של הבלטיות אינו משמעותי אלא רק כמה מילימטרים, אבל במראה זה יותר משמעותי, שנראה דבר הרוס.

במקום נוסף עשה צורת הפתח קטנה עם עמוד עץ לייסט רחב כעשרה ס"מ, והצמיד אותו לקיר הבנין. כעת הוא הבחין שמישהו ניצל את הקרש

והיבר לו כמה צינורות של מי מזגנים של השכנים שלא היו מחוברים והתנופפו בחצר, וכיון שהיה לו טירחה לקדוח בקיר ולהצמידם, הוא הצמיד אותם לקרש עם בורג קטן. וגם כאן הספק הוא, האם הצינורות הקבועים בחזית של הלחי עושים אותו "פתחי שימאי", כי זה צורה חריגה, ואין דרך הפתחים לחבר בתוכם צינורות. או שמא זה אמנם ניצל למטרה אחרת, אבל זה לא משנה את צורת עמודי הפתח.

שני הדברים הנ"ל הם דברים של שיקול הדעת, והם שתי סברות שונות ואינם תלויים זה בזה, ואין בזה הוראה ברורה. נציע את הדברים לפני הקוראים שישאלו את הרבנים היודעים בהלכות עירובין, וישיבו אותנו דבר הלכה.

פתיחת השיעורים ללימוד חישוב התחום בזמנינו
מודיעין עילית - מוצאי שבתות / ירושלים - ימי ראשון
אלעד - ימי שני / בני ברק - ימי חמישי
הסידרה כוללת 6 שיעורים המלווים במצגת שקופיות,
וכן יחולקו מפות והדגמות מהערים המצוינות בארצנו
לפרטים והרשמה 055-678-3323 / 05484-83320